

Marcin Zabawa

(Uniwersytet Śląski, Katowice,
e-mail: marcin.zabawa@us.edu.pl)
ORCID: 0000-0001-6035-7982

MENU, FESTIWAL, WYSPA, GRILL – NOWE NEOSEMANTYZMY W POLSZCZYŹNIE

1. WPROWADZENIE

Artykuł niniejszy przedstawia kilka wybranych neosemantyzmów w polszczyźnie, zarówno takich, w wypadku których zmiana dokonała się pod wpływem angielszczyzny, jak i bez takiego pośrednictwa.¹ Jest on zatem kontynuacją moich poprzednich artykułów nt. nowych znaczeń polskich leksemów (ostatni artykuł cyklu został opublikowany w „Poradniku Językowym” 2020, z. 4 [Zabawa 2020]).

Zarówno zapożyczenia semantyczne, jak i rodzime neosemantyzmy są obecnie bardzo widocznym sposobem pomnażania zasobu leksykalnego polszczyzny (zob. np. monografię A. Markowskiego [2018] czy artykuł S. Dubisza [2018]). W ostatnich latach, jak się wydaje, obserwujemy lawinowy wzrost ich liczby. Naturalnie nie zawsze mamy do czynienia z całkowicie nowym znaczeniem (jak np. w wypadku leksemu *mysz*); czasem dochodzi jedynie do rozszerzenia kontekstów, w jakich dane słowo się pojawia (zasadniczy zrąb znaczeniowy zaś pozostaje bez zmian).

Czynniki takie jak globalizacja, rozwój nowych technologii, emigracja zarobkowa czy też rosnąca znajomość języka angielskiego będą z pewnością sprzyjać powstawaniu nowych neosemantyzmów [zob. też artykuł Dubisz 2019]. Prowadzenie stałych badań w tym zakresie jest zatem koniecznością. Wpisując się w taką potrzebę, artykuł niniejszy przedstawia następujące neosemantyzmy i zapożyczenia semantyczne: *menu*, *festiwal*, *wyspa* oraz *grill*.

¹ Trzeba podkreślić, że oddzielanie zapożyczeń semantycznych od rodzimych neosemantyzmów nie zawsze jest zadaniem oczywistym i często badacz jest zmuszony obracać się jedynie w kręgu hipotez. Istnieją naturalnie różne kryteria pomocne w takim rozróżnieniu [zob. np. Zabawa 2015; Witalisz 2016, 66–67; Markowski 2018, 236–237], ale nawet one pozwalają mówić jedynie o prawdopodobieństwie, a nie absolutnej pewności.

2. OPIS WYBRANYCH NEOSEMANTYZMÓW

2.1. *Menu*

1. *Książk.* a) zestaw potraw składających się na jakiś posiłek lub przygotowywanych na dany dzień, tydzień; jadłospis; b) karta ze spisem potraw i cenami, podawana gościom w restauracji; c) zestaw potraw, które jada się najczęściej; dieta; 2. *inform.* w komputerze: lista funkcji programu do wyboru, wyświetlana na ekranie monitora [USJP²].

1. Zestaw potraw zaplanowanych na dany dzień lub tydzień albo na dane przyjęcie; 2. karta ze spisem potraw i ich cenami podawana gościom w restauracji; 3. typowy zestaw potraw najczęściej jadanych przez kogoś; 4. zestaw funkcji niektórych urządzeń elektronicznych, takich jak komputer, telefon komórkowy, aparat fotograficzny, pojawiający się na ekranie lub wyświetlaczu [WSJP PAN].

Na wstępie warto zaznaczyć, że w wypadku słowa *menu* rozszerzenie znaczenia dokonuje się od dłuższego czasu i jest procesem stałym, tzn. stale pojawiają się nowe znaczenia. Trzeba podkreślić, że znaczenie drugie podane przez USJP (informatyczne) jest znaczeniem stosunkowo nowym (nie znajdziemy go np. w SJPDor). Jest to znaczenie zapożyczone z angielszczyzny [Markowski 2018, 243], a zatem mamy tutaj do czynienia z zapożyczeniem semantycznym.

W ostatnim czasie omawiane wyżej znaczenie informatyczne uległo rozszerzeniu (w rezultacie rozwoju technologicznego) i obecnie wyraz jest używany nie tylko w odniesieniu do listy funkcji w komputerze, ale i w wielu innych urządzeniach elektronicznych. Trudno tutaj jednoznacznie orzec, czy rozszerzenie to powinno być zakwalifikowane jako dokonujące się już na gruncie rodzimym, czy też jest nadal motywowane – przynajmniej do pewnego stopnia – angielszczyzną (por. takie zjawiska jak tłumaczenie instrukcji obsługi z języka angielskiego na język polski). Być może – i to wydaje się najbardziej prawdopodobne – oba te procesy współlistnieją w języku. Zmiana ta znalazła już odzwierciedlenie w definicji podanej przez WSJP PAN (por. definicję 4.).³

Co więcej, znaczenie to nadal się rozszerza i omawiany wyraz jest używany nie tylko w odniesieniu do urządzeń typu komputer czy telefon, ale także – wykraczając już poza definicję podaną przez WSJP PAN – do urządzeń gospodarstwa domowego, takich jak pralki, zmywarki, ekspresy do kawy, roboty kuchenne czy roboty sprzątające. Co istotne, słowo *menu* nie musi odnosić się tutaj do listy funkcji wyświetlanych na ekranie (zgodnie ze słownikową definicją), ale również do napisów umieszczonych na obudowie urządzenia.

² Wykaz skrótów nazw słowników użytych w niniejszej pracy znajduje się na końcu artykułu.

³ Nie jest to naturalnie krytyką USJP. WSJP PAN podaje szerszą definicję, co jest zrozumiałe, gdyż jest to słownik nowszy; co istotniejsze, jest słownikiem internetowym, co pozwala na znacznie częstsze uaktualnianie treści haseł.

Przykłady użycia omawianego słowa w rozszerzonym znaczeniu zostały przedstawione poniżej:

Menu w języku polskim (funkcja dodatkowa pralki i pralko-suszarki) (...) Po włączeniu pralki na wyświetlaczu pojawia się opis danego programu w języku polskim. Umożliwia ustawienie programu bez zagładania do instrukcji obsługi [<https://www.euro.com.pl>].⁴

Zmywarka Bosch SMV68N20EU (model posiada menu tylko w języku niemieckim) [<https://www.morele.net>].

De'Longhi Dinamica – ekspres do kawy z szerokim menu⁵ [<http://www.magazyn-ha-mag.pl>].

Już w najbliższy czwartek, 05.12.2019 r., do sklepów Biedronka trafi robot kuchenny Hoffen Smart Chef Express, znany też jako Biedromix. (...) Zaraz po włączeniu urządzenia (lub aplikacji) wyświetla się menu główne, które pozwala na wybranie pasującej nam temperatury (zakres 30–115 stopni Celsjusza regulowany co 5 stopni), prędkości obracania się ostrzy (1–10) oraz czasu pracy (do 115 minut) [<https://spidersweb.pl>].

Roborock S6 Pure White odkurzacz POLSKI GŁOS + MENU [<https://allegro.pl>].

Kolejnym przykładem rozszerzania się znaczenia omawianego słowa są użycia, które wyewoluowały ze znaczenia związanego ze spisem potraw w restauracji [zob. definicję 1b w USJP]. Dotyczą one różnego rodzaju zabiegów leczniczych i/lub upiększających, por. następujące przykłady wynotowane z Internetu:

MENU SPA

LIVE SPA proponuje Państwu bogaty wybór zabiegów wykonywanych w oparciu o najbardziej innowacyjne technologie w połączeniu z bogactwem natury [<https://heron-hotel.com>].

Kolor i krem – kameralny gabinet kosmetyczny w centrum Poznania (...)

Menu w „Kolor i krem” jest krótkie ale dokładnie przemyślane.

Znajdziesz w nim bezbolesną depilację Lycon i skuteczne zabiegi na twarz i ciało.

Mamy sprawdzony sposób na cellulit – masaż bańką chińską i zabiegi na trądzik, które naprawdę działają. A do tego lakiery, które wybierają Angelina Jolie, Heidi Klum, Eva Longoria [<http://www.kolorikrem.pl>].

Witamy w salonie Di Bellezza

Twój ekspert w dziedzinie urody (...)

Menu zabiegowe / cennik usług (...) [<http://salonedibellezza.pl>].

Nowe użycia omawianego słowa (zarówno te dotyczące urządzeń typu pralka, jak i te w odniesieniu do zabiegów leczniczo-upiększających) pojawiły się najprawdopodobniej pod wpływem angielszczyzny. Wskazuje na to m.in. spora popularność konstrukcji typu *spa menu* w tym je-

⁴ Podaję tutaj (i w kolejnych przykładach) jedynie adresy stron głównych. Cytaty zostały przywołane z zachowaniem oryginalnej ortografii i składni. Data dostępu do wszystkich stron wymienionych w artykule: czerwiec 2021.

⁵ Znaczenie w tym przykładzie jest czymś pośrednim pomiędzy słownikowymi definicjami nr 2 i 1b podanymi przez USJP (dotyczy jednak nie potraw, lecz napojów, i nie w restauracji, a w warunkach domowych).

zyku (warto też nadmienić, że konstrukcja taka pojawia się w dostępnych korpusach angielszczyzny, np. 19 wystąpień w korpusie COCA, 163 wystąpień w korpusie NOW, 484 w korpusie iWEB⁶), a także szeroko zdefiniowane znaczenie odnoszące się do urządzeń elektronicznych, zob. np. jedną z definicji podaną przez OED: „a list of available commands or facilities, *esp.* one displayed on screen” (słowo *especially* wyraźnie wskazuje, że funkcje takie nie muszą być wyświetlane na ekranie; co więcej, słownik nie precyzuje, do jakiego typu urządzeń odnosi się omawiane znaczenie, co pozwala na bardzo szeroką interpretację semantyczną).

2.2. *Festiwał*⁷

Impreza artystyczna, często cykliczna, połączona z konkursem [USJP].
Szereg występów artystycznych połączonych z konkursem [WSJP PAN].

Obecnie słowo *festiwał* rozszerzyło swoje znaczenie i jest używane w całkowicie nowych znaczeniach. Po pierwsze, wyraz ten może określać różnego rodzaju imprezy (niekoniecznie o charakterze ściśle artystycznym i niekoniecznie powiązane z jakimikolwiek występami). Przykładem będzie tutaj *festiwał nauki / festiwał naukowy* (o takim połączeniu wspomina też A. Markowski [2018, 250]), będący imprezą o charakterze nie tyle artystycznym, ile raczej popularnonaukowym. W ostatnich latach festiwale nauki stały się niezwykle popularne i są organizowane w różnych polskich miastach, a ich organizatorami lub współorganizatorami są zazwyczaj uniwersytety i inne uczelnie wyższe:

Festiwał Nauki w Warszawie [<https://festiwalnauki.edu.pl/>].
Śląski Festiwał Nauki Katowice [<https://www.slaskifestiwalnauki.pl/>].
Festiwał Nauki i Sztuki w Krakowie [<https://fnis.krakow.pl/>].
Poznański Festiwał Nauki i Sztuki [<http://festiwal.amu.edu.pl/>].
Regionalny Festiwał Naukowy [<https://wbns.uksw.edu.pl/>].
Bałtycki Festiwał Naukowy [<https://www.apsl.edu.pl/>].

Innym przykładem festiwału organizowanego przez uczelnię jest Międzynarodowy Festiwał Młodzieży organizowany przez PWSZ w Krośnie. Celem festiwału jest „integracja społeczności akademickiej zagranicznych krajów partnerskich oraz wymiana doświadczeń i dorobku kulturalnego studentów” [<https://kpu.krosno.pl/>].

Po drugie, określeniem *festiwał* są także nazywane imprezy organizowane przez różnego rodzaju sklepy (zwłaszcza te o charakterze sieciowym); przedsięwzięcia tego typu są zwykle powiązane z możliwością

⁶ Podane wartości uwzględniają także formę liczby mnogiej (*spa menus*).

⁷ O leksemie tym pisali już inni autorzy [Kolodziejek 2006; Markowski 2018], jednak niniejszy opis skupia się na znacznie szerszym przedstawieniu odcieni znaczeniowych omawianego słowa oraz odniesieniu go do angielszczyzny.

zrobienia zakupów po niższych cenach. Przykładem takiego znaczenia może być *Festiwal Gier Planszowych*, organizowany przez sieć Empik. Jego charakter dobrze oddają poniższe cytaty zaczerpnięte z sieci Internet:

Festiwal Gier Planszowych w empikach – 12 i 19 października

I znów niedługo w całej Polsce przez dwie kolejne soboty grać będziemy w planszówkę 12 i 19 października w salonach sieci empik odbędzie się kolejna edycja Festiwalu Gier Planszowych. Zagramy w sporo nowości, w tym w gry dostępne na razie tylko w empikach! [<http://boardgamegirl.pl>].

Festiwal Gier Planszowych

Gry w ofercie specjalnej [<https://www.empik.com>].

Widać zatem wyraźnie, że nowe użycie słowa *festiwal* nie do końca wpisuje się w słownikowe definicje zacytowane wyżej, bo jest to impreza o charakterze jednak chyba głównie komercyjnym i promocyjnym, nastawiona także (a być może przede wszystkim) na sprzedaż towaru (zwykle po specjalnie obniżonej cenie).

Po trzecie, co istotniejsze, omawiany wyraz pojawia się także w kontekstach niemających już nic wspólnego z działalnością artystyczną. Można go bowiem zauważyć w kontekście związanym z restauracjami (i innymi lokalami gastronomicznymi), gdzie może oznaczać albo wprowadzenie do menu nowych dań (jak w poniższym przykładzie restauracji „North Fish”), albo specyficzny sposób podawania, najczęściej wiążący się z korzystną ceną (jak w wypadku „Pizzy Hut”):

Festiwal Łososia w North Fish

28 sierpnia w restauracjach North Fish rozpoczął się „Festiwal Łososia”. Na klientów czekają smaki wczesnej jesieni, których głównymi bohaterami są grzyby i łosoś norweski. Dzięki nowej atrakcyjnej ofercie, każdy znajdzie coś dla siebie.

Do menu dołączyło pięć nowych propozycji smakowych [<https://northfood.pl>].

„Zapłać raz i jedz, ile dusza zapragnie” – takim hasłem reklamuje swoją akcję Pizza Hut. Festiwal Pizzy polega na tym, że biorący w nim udział klienci mogą wziąć po jednym kawałku z dowolnej pizzy, którą roznoszą kelnerzy. Nie ma limitu – możemy jeść, ile tylko chcemy. Nie mamy jednak wpływu na to, jaka pizza trafi na nasz talerz z kuchni lokalu, gdyż to obsługa sama decyduje, jaki smak przyrządzi. (...) „W Pizza Hut jest organizowany festiwal pizzy – jesz ile chcesz za 30 złotych. Cały myk polega na tym, że kelnerzy noszą pizzę, a jest jej tak mało, że goście jej po prostu nie dostają” – informuje rozczarowany czytelnik WP [<https://finanse.wp.pl>].

Nieco podobnym przykładem jest Wege Festiwal, funkcjonujący jako połączenie targów i swego rodzaju mobilnych barów czy restauracji:

Wege Festiwal to największe w Polsce targi kuchni wegetariańskiej i wegańskiej, które odbywają się w różnych miastach Polski. Jest to jedyne miejsce, w którym zestawionych zostaje tak wiele rozmaitych dań i produktów. To dobra okazja do spotkania ze znajomymi, ale także do spróbowania zróżnicowanej kuchni bezmięsnej z całego świata [<https://warsawnow.pl/>].

Po czwarte, omawiane słowo pojawia się w połączeniu z nazwami różnego rodzaju sklepów (m.in. spożywczych, drogerii, z artykułami elektronicznymi) na określenie obniżki cen (i być może również większego wyboru) określonej grupy towarów, por. następujące przykłady wynotowane z sieci Internet oraz gazetki lub ulotki reklamowych sklepów:

Empik: Do -40% na festiwal zapachów na Goodie.pl [https://goodie.pl].
 Festiwal oliwy i oleju [obniżka cen na oliwy i oleje].
 festiwal pomidorów [obniżka cen na różne gatunki pomidorów].
 festiwal muzyki [większa oferta płyt CD i winyli z muzyką].
 festiwal książek [szersza oferta książek] [przykłady wynotowane z gazetki reklamowych sklepu „Biedronka”].
 Festiwal kosmetyków naturalnych w Hebe. Produkty, które powstały w zgodzie z naturą w promocyjnych cenach [https://kobietamag.pl/].
 Festiwal telewizorów w Euro: oszczędź nawet 1600 złotych [https://www.rtvmaniak.pl/].
 Festiwal smartfonów AliExpress. Huawei, OnePlus i Honor w promocji [https://www.instalki.pl/].

Jak pisze A. Markowski [2018, 250], tego typu połączenia nie zawsze są w pełni fortunate; niektóre z nich można zakwalifikować, jak stwierdza językoznawca, jako rażące semantycznie czy estetycznie, a nawet (niezależnie) humorystyczne. W podobnym duchu wypowiada się E. Kołodziejek, która klasyfikuje omawiane słowo jako „natrętne” [Kołodziejek 2006, 219–231; zob. też obszernie omówienie zjawiska wyrazów modnych w monografii A. Markowskiego 2018, 210–232].

Po piąte wreszcie, omawiany wyraz pojawia się także w znaczeniu ‘dużej liczby czegoś’ (najczęściej w odniesieniu do obniżki cen szerokiej gamy towarów), por. następujące przykłady:

Festiwal supercen
 Przywitaj Nowy Rok niskimi cenami! [gazeta reklamowa sklepu „Biedronka”].
 Festiwal okazji! [https://www.mediaexpert.pl/].
 „Festiwal promocji” w Rossmannie [https://biznes.wprost.pl/].
 Festiwal Niskich Cen – wielkie święto letnich promocji na Travelist [https://www.forbes.pl/].
 Festiwal Niskich Cen w Bricomarche [https://www.bricomarche.pl/].

Warto podkreślić, że część przywoływanych konstrukcji w niniejszej części artykułu pisana jest wielkimi literami, co być może sugeruje, że niektóre z opisywanych określeń mają – w zamyśle organizatorów – charakter nazw własnych (np. *Festiwal Gier Planszowych*, *Festiwal Łososia*). W niektórych wypadkach być może faktycznie tak jest. Z drugiej jednak strony trzeba zaznaczyć, że zapis taki nie jest konsekwentny (por. np. *Festiwal Pizzy* i *festiwal pizzy* w tym samym przykładzie), a co więcej – taka sama nazwa jest używana przez różne podmioty gospodarcze (por. *Festiwal Niskich Cen*). Pozwala to przypuszczać, że – w większości wypadków – użycie wielkich liter ma jednak charakter bardziej reklamowy niż ściśle

językoznawczy. Być może osoby odpowiedzialne za reklamę zakładają, że wielkie litery będą silniej oddziaływać na konsumentów (co może istotnie być prawdziwe).

Część nowych użyci słowa, omówionych w tej części artykułu, pojawiła się najprawdopodobniej pod wpływem angielszczyzny: dotyczy to takich konstrukcji jak np. *festiwal nauki* (w świecie angielskojęzycznym słowo *festival* jest stosunkowo często używane w nazwach konferencji naukowych, por. np. *Metaphor Festival*, *Helsinki Corpus Festival*, *Pragmatics Festival* itp.). Inne konstrukcje, zwłaszcza te związane z handlem, pojawiły się jednak już na gruncie polszczyzny. Słowniki angielskie, np. LEX czy OED, nie notują słowa *festival* w znaczeniu obniżki cen czy wprowadzaniu nowych produktów do oferty. Wyraz *festival* jest co prawda używany w angielszczyźnie na określenie różnego rodzaju świąt i ogólnie radosnego czasu [por. „a time of festive celebration, a festal day. Also occasionally, a festive celebration, merry-making”, OED], ale znaczenie to jest zbyt odległe od nowych użyci polskiego wyrazu *festiwal*, by można było zakładać wpływ angielszczyzny. Wiele spośród nowych znaczeń polskiego wyrazu pojawiło się zatem najprawdopodobniej bez motywacji angielskiej; co więcej, pojawiły się one nie z powodu rzeczywistych potrzeb komunikacyjnych, ale są najpewniej motywowane względami marketingowymi.

2.3. Wyspa

1. Część łądu otoczona ze wszystkich stron wodą morza, jeziora lub rzeki; 2. *przen.* miejsce wyróżniające się z otoczenia [USJP].

1. Część łądu wystająca ponad powierzchnię otaczających ją ze wszystkich stron wód rzeki, morza lub innego zbiornika wodnego; 2. *książk.* obszar odróżniający się pod jakimś względem z otoczenia; 3. zestaw szafek, przykryty blatem, niekiedy z wbudowanymi urządzeniami do gotowania potraw, umieszczony na środku kuchni i niemający połączenia z żadną ze ścian [WSJP PAN].

Omawiane słowo rozszerzyło w ostatnim czasie swój zakres użycia [por. definicję 3. podaną przez WSJP PAN] i pojawia się w takich konstrukcjach jak *wyspa kuchenna*, *wyspa w kuchni* czy *wyspa do gotowania*. Nowe znaczenie jest tutaj naturalnie odzwierciedleniem nowych tendencji panujących w urządzaniu domów jednorodzinnych (a także – do pewnego stopnia – mieszkań w blokach): obecnie coraz częściej kuchnie nie mają charakteru osobnych pomieszczeń, ale stanowią jedną całość z salonem lub jadalnią.

Leksem *wyspa* nadal rozszerza swoje znaczenie: słowo może być obecnie używane na określenie specyficznego typu stoiska w centrach handlowych. Wyspa nie jest samodzielny sklepem w tradycyjnym tego słowa znaczeniu, ale stoiskiem zbudowanym z mebli (kształtem przypominających nieco wyspę kuchenną) i jest przeznaczona do prowadzenia handlu na środku pasażu w centrum handlowym. Ze względu na specy-

ficzne ukształtowanie stoiska prowadzi się zwykle na nim handel niewielkimi przedmiotami typu akcesoria do smartfonów czy drobne upominki albo oferuje się różnego rodzaju drobne usługi, np. pakowanie prezentów:

Wyspa handlowa to coraz popularniejszy sposób na oferowanie swoich usług [<https://artebis.com.pl/>].

Producent wysp handlowych zaprasza do współpracy (...) Nasze projekty wysp handlowych idealnie sprawdzają się w branży kosmetycznej – mini drogerie i mydlarnie, czy branży GSM – na stoiska z telefonami i akcesoriami do nich. Sprawdzają się także jako punkty pakowania prezentów, mini sklepy z galanterią i dodatkami, zabawkami, stoiska dla hobbystów i miłośników gier planszowych [<https://wypozamysklepy.pl/>].

W naszym portfolio znajdują Państwo liczne zdjęcia, przedstawiające zaprojektowane i wyprodukowane przez nas wyspy gastronomiczne [<https://kreo-market.pl/>].

Haloo, sieć salonów z akcesoriami GSM, posiada 14 działających punktów sprzedaży z perspektywą 21 lokalizacji na początek października. Długofalowa strategia zakłada, że w trzecie urodziny brand⁸ będzie miał łącznie 100 salonów i wysp [<https://www.propertynews.pl/>].

Wyspa ekspozycyjna w centrum handlowym może być efektywnym i atrakcyjnym sposobem prowadzenia biznesu [<http://blogbizopa.pl/>].

Czy jestem w stanie podpisać umowę na wyspie ING, która posiada tylko obsługę express czy muszę się wybrać do oddziału stacjonarnego? [<https://spolecznosc.ing.pl/>].

Kawiarnia w formie lokalu o powierzchni 50–200 m² lub wyspy o powierzchni 40–100 m² [<https://www.costacoffee.pl/>].

Trudno jednoznacznie stwierdzić, czy nowe znaczenie pojawiło się pod wpływem angielszczyzny. Słowniki angielskie definiują słowo *island* nieco szerzej niż ma to miejsce w wypadku *wyspy* w polszczyźnie [por. „a thing regarded as resembling an island (...)”, LEX]; co więcej, jedna z definicji odnosi się do mebli: „a piece of furniture, in a private house or in a museum, library, etc., surrounded by unoccupied floor space”⁹ [OED], a samo słowo występuje w takich kolokacjach jak np. *seating island* (na określenie szerokich platform drewnianych z oparciem, na których można siedzieć bądź leżeć, a umieszczonych np. na środku trawnika). Wydaje się jednak, że głównym mechanizmem było tutaj metaforyczne rozszerzenie dokonujące się już na gruncie polszczyzny (kuchnia > inne miejsca, np. centrum handlowe), choć angielszczyzna mogła pełnić dodatkową rolę wpływającą na rozprzestrzenianie się omawianego procesu. To jednak za mało, aby mówić o zapożyczeniu semantycznym.

⁸ Warto zwrócić uwagę na zupełnie nieuzasadnione użycie anglicyzmu *brand* (zamiast np. słowa *sieć*).

⁹ Do mebli odwołuje się również definicja 3. podana przez WSJP PAN (por. początek sekcji), ale definicja angielska jest znacznie szersza.

2.4. Grill

Pot. a) rodzaj piekarnika elektrycznego, w którym piecze się potrawy bez użycia tłuszczu; rożen elektryczny; b) przenośny ruszt ogrodowy do pieczenia potraw, najczęściej mięsa, na węglu drzewnym [USJP].¹⁰

1. Metalowy ruszt, pod którym rozpala się ogień i na którym piecze się mięso, kiełbasę, czasem też inne rzeczy, bez użycia tłuszczu; 2. funkcja piekarnika lub kuchenki mikrofalowej umożliwiająca pieczenie potraw bez użycia tłuszczu podobnie jak na grillu – palenisku; 3. spotkanie towarzyskie związane z pieczeniem potraw na metalowym ruszcie, pod którym rozpala się ogień; 4. *środ.* umieszczona z przodu samochodu metalowa ażurowa osłona wlotu powietrza do panelu chłodnicy samochodowej, przypominająca kształtem ruszt grilla – paleniska [WSJP PAN].

Omawiane słowo jest bardzo ciekawe, gdyż zmiany zaszły tutaj (i nadal zachodzą) na kilku poziomach. Słowo *grill* (zapożyczenie leksykalne z angielszczyzny) zostało początkowo przejęte w znaczeniu 1. podanym przez WSJP PAN,¹¹ a kolejne znaczenia pojawiały się później.¹²

Warto zaznaczyć, że słowo *grill* jest stosunkowo często używane metonimicznie na określenie patelni grillowej, tj. patelni ze specjalnie ukształtowanym dnem. Potrawy na niej usmażone imitują wyglądem te przyrządzone na grillu. Konstrukcje typu *karkówka z grilla* są często spotykane w jadłospisach restauracyjnych, choć nierzadko chodzi w istocie o mięso przyrządzone na takiej właśnie patelni. Nie jest to naturalnie przykładem typowego neosemantyzmu, tym niemniej warto podkreślić, że takie użycia omawianego słowa nie wpisują się już w słownikowe definicje zacytowane wyżej.

Wyraz *grill* jest także używany metonimicznie na określenie prostokątnej lub kwadratowej metalowej kratki do pieczenia potraw w piekarniku, por. następujący przykład:

Grill druciany: do talerzy, blach na ciasto, blach do pieczenia i grillowania (...) ustawianie grilla drucianego [instrukcja obsługi piekarnika elektrycznego; <https://www.mediaexpert.pl/>].

¹⁰ WSJP PWN podaje dodatkowo definicję c: „przyjęcie na świeżym powietrzu, podczas którego piecze się potrawy na takim ruszcie”.

¹¹ Warto przy okazji odnotować, że – jak wskazuje kwerenda w NKJP – słowo to bardzo szybko zaczęło pojawiać się w takich konstrukcjach jak *grill bar*, konstrukcje takie (rzeczownik₁+rzeczownik₂, gdzie rzeczownik₁ pełni funkcję określającą wobec rzeczownika₂ (jaki bar? taki, w którym można zjeść dania z grilla)), są w polszczyźnie używane jedynie wyjątkowo i w normalnych warunkach są uważane za niepoprawne.

¹² Warto dodać, że rozszerzeniu znaczenia uległo również słowo *grillować*, w wypadku którego nowy sens został już odnotowany przez WSJP PAN: „*pras. pot.* dręczyć kogoś bardzo mocno, chcąc doprowadzić do poddania się tej osoby lub pogorszenia jej opinii u innych”. Znaczenie to zostało najpewniej przejęte z angielszczyzny (por. jedno ze znaczeń słowa *to grill*: „to subject to severe questioning”, OED; znaczenie to jest już bardzo stare w angielszczyźnie: OED datuje jego pojawienie się na 1894 rok).

Słowo *grill* zaczyna też pojawiać się w różnych nowych kontekstach, przede wszystkim – choć nie tylko – o charakterze środowiskowym. Jeden z takich przykładów został już uwzględniony przez WSJP PAN (definicja 4.). W tym miejscu trzeba podkreślić, że wyraz ten jest również używany w odniesieniu do komputerów: oznacza on osłonę, najczęściej w formie kwadratowej lub okrągłej płytki (zwykle metalowej, często będącą integralną częścią obudowy komputera) przeznaczoną do ochrony np. wentylatora komputerowego (lub innych podzespołów) przed niepożądanymi przedmiotami typu luźne kable (a częściowo także kurzem):

Aluminiowy Filtr Grill 140 Czarny to doskonała alternatywa dla tradycyjnych osłon drucianych. (...) Ostatnią ciekawą funkcją, która może dla niektórych użytkowników być ważna to doskonale – lepsze niż w innych grillach ekranowanie elektromagnetyczne [<https://allegro.pl>].

Aby dodać ostateczny szlif naszym wentylatorom, proponuję wyposażyć je w grille, czyli osłony. (...) Możemy też zaopatrzyć się (lub też wykonać samemu) w grille o praktycznie każdym kształcie. Z łatwością znajdziemy grille w kształcie smoka, znaku 'bio-hazard' oraz wielu innych [<https://www.pcworld.pl/>].

Wypredaż Garażowa:¹³ Obudowa do komputera (...) Używana, stan jak na zdjęciu (bez klapki USB z przodu, brak grilla) [<https://sprzedajemy.pl/>].

Co więcej, omawiany leksem nadal rozszerza swoje znaczenie i pojawia się obecnie w nowych kontekstach: podstawowe znaczenie ('osłona wykonana z metalu, plastiku itp., przypominająca nieco kształtem ruszt grilla, spełniająca funkcję ochronną lub zabezpieczającą') pozostaje bez zmian, rozszerza się jednak katalog urządzeń, w powiązaniu z którymi słowo jest używane. I tak wyraz *grill* pojawia się np. w odniesieniu do osłony kaloryfera lub grzejnika, głośnika czy też lampy motocyklowej:

Osłona górna (grill) do grzejnika typ 22 [<https://onninen.pl/>].

Zobacz, jak zdemontować osłony boczne i osłonę górną „grill” z grzejnika płytowego od centralnego ogrzewania [<https://www.forumwiedzy.pl/>].

Osłona górna (grill) do grzejnika Victoria pozwala nie tylko zachować estetyczny wygląd, ale także jego czystość i funkcjonalność [<https://www.grzejniki-komex.pl/>].

Osłona głośnikowa 16cm GRILL + uchwyt (...) osłona głośnika typu „grill” w kolorze czarnym [<https://www.audio24.pl/>].

Osłona światła tylnego GRILL do wszystkich modeli VIRAGO (...) dekoracyjna srebrna osłona światła tylnego GRILL. Pasuje do: Yamaha VIRAGO [<https://www.czesci-motocyklowe.pl/>].

Trudno jednoznacznie stwierdzić, na ile nowe znaczenia słowa *grill* są motywowane angielszczyzną. Warto jednak podkreślić, że w języku angielskim wyraz *grill* jest używany w znaczeniu 'rusztu, kuchenki itp.', a niezależnie od niego istnieje leksem *grille* (o innej etymologii), używany m.in. w znaczeniu osłony samochodowej na chłodnicę (OED). Obecnie to drugie słowo jest również czasem zapisywane jako *grill*, a zatem doszło

¹³ Jest to najprawdopodobniej kalka ang. *garage sale*.

tutaj do wykształcenia się homonimii. Być może zatem nowe znaczenia słowa *grill* ('osłona') w polszczyźnie są do pewnego stopnia motywowane angielszczyzną.

3. ZAKOŃCZENIE

Neosemantyzmy oraz zapożyczenia semantyczne, jak już zaznaczono na wstępie, są obecnie jednym z głównych sposobów pomnażania zasobu leksykalnego polszczyzny. Warto zatem pokusić się o krótki komentarz normatywny ich dotyczący.

Ocena neosemantyzmów czy zapożyczeń semantycznych jako całości jest niemożliwa i byłaby z konieczności zbyt daleko idącym uproszczeniem. Każdy przypadek powinien być rozpatrywany indywidualnie, a głównym kryterium, jak się wydaje, powinna być przejrzystość semantyczna nowego znaczenia. Fakt istnienia (bądź nie) odpowiednika rodzimego również powinien być brany pod uwagę, ale nie powinien być jedynym (ani zapewne nawet głównym) kryterium.

Przejdźmy zatem do oceny normatywnej opisywanych neosemantyzmów: wyraz *menu* jest bardzo silnie powiązany z restauracjami i jego pojawianie się w innych kontekstach (np. związanych z zabiegami kosmetycznymi) nie wydaje się uzasadnione, a czasem może wręcz być niezamierzenie humorystyczne. Z tego powodu lepiej byłoby używać innych określeń, np. *oferta spa*, *lista usług kosmetycznych* itp. Podobny komentarz dotyczy wyrazu *festiwal*: jest on tradycyjnie powiązany z kulturą i konteksty takie jak *festiwal pomidorów* brzmią nieco ekscentrycznie i kojarzą się bardziej ze świętem La Tomatina w Hiszpanii¹⁴ niż obniżką ceny na te warzywa w sklepie. Inne przykłady można ocenić, jak się wydaje, bardziej aprobująco. Znaczenie leksemu *wyspa* (w znaczeniu wyspy handlowej) jest przejrzyste semantycznie, nie powinno sprawiać trudności interpretacyjnych. Co więcej, trudno znaleźć tutaj inne słowo, które będzie wyrażało dokładnie tę samą treść (konstrukcje typu *stoisko na środku pasażu* są długie, a przez to mało wygodne). Podobnie ma się rzecz w wypadku słowa *grill*: co prawda wyraz ten również silnie kojarzy się z jedzeniem, ale konstrukcje w rodzaju *osłona typu grill* są zrozumiałe, łatwo przemawiają do wyobraźni (tj. łatwo można wyobrazić sobie, jak dany przedmiot wygląda) i – jak się wydaje – mogą zostać zaprobowane.

¹⁴ Jest to rodzaj wielodniowej imprezy, której głównym punktem jest bitwa na pomidory [<https://pl.wikipedia.org/wiki/Tomatina>].

Skróty nazw korpusów

- COCA – *Corpus of Contemporary American English*, <https://www.english-corpora.org/coca/> [dostęp: czerwiec 2021].
- iWEB – *iWEB: The 14 Billion Word Web Corpus*, <https://www.english-corpora.org/iweb/> [dostęp: czerwiec 2021].
- NKJP – *Narodowy Korpus Języka Polskiego*, <http://nkjp.pl/> [dostęp: czerwiec 2021].
- NOW – *NOW Corpus (News on the Web)*, <https://www.english-corpora.org/now/> [dostęp: czerwiec 2021].

Skróty nazw słowników

- LEX – *Lexico: Oxford English and Spanish Dictionary, Thesaurus, and Spanish to English Translator*, <https://www.lexico.com/> [dostęp: czerwiec 2021].
- OED – *Oxford English Dictionary*, <https://oed.com/> [dostęp: czerwiec 2021].
- SJPDor – W. Doroszewski (red.), 1958–1969, *Słownik języka polskiego*, <https://sjpd.pwn.pl/> [dostęp: czerwiec 2021].
- USJP – S. Dubisz (red. nauk.), 2003, *Uniwersalny słownik języka polskiego*, Warszawa.
- WSJP PAN – P. Źmigrodzki (red.), 2020, *Wielki słownik języka polskiego PAN*, <https://wsjp.pl/> [dostęp: czerwiec 2021].
- WSJP PWN – S. Dubisz (red.), 2018, *Wielki słownik języka polskiego PWN*, Warszawa.

Bibliografia

- S. Dubisz, 2018, *Sytuacja języka polskiego w minionym stuleciu (1918–2018)*, „Poradnik Językowy” z. 8, s. 7–25.
- S. Dubisz, 2019, *Periodyzacja najnowszych dziejów polszczyzny (1939–2019)*, „Poradnik Językowy” z. 10, s. 9–18.
- E. Kołodziejek, 2006, *Festiwal radosnych zakupów – moda językowa na tle współczesnych zmian kulturowych* [w:] E. Kołodziejek (red.), *W kręgu polszczyzny dawnej i współczesnej. Księga ofiarowana dr. hab. Kazimierzowi Długoszowi, profesorowi Uniwersytetu Szczecińskiego*, Szczecin, s. 219–231.
- A. Markowski, 2018, *Kultura języka polskiego. Teoria. Zagadnienia leksykalne* (nowe wydanie), Warszawa.
- A. Witalisz, 2016, *Przewodnik po anglicyzmach w języku polskim*, Kraków.
- M. Zabawa, 2015, *O trudnościach w badaniu zapożyczeń semantycznych i kalk frazeologicznych*, „Język Polski” z. XCV 4, s. 306–315.
- M. Zabawa 2020, *Rozczarować się, last minute, szpieg, dyskont – nowe neosemantyzmy w polszczyźnie*, „Poradnik Językowy”, z. 4, s. 95–106.

**Menu (*a menu*), festiwal (*a festival*), wyspa (*an island*) and grill
(*a grill, a barbecue*): new neosemanticisms in the Polish language**

Summary

The aim of this paper is to describe a selection of the latest neosemanticisms in the Polish language, both the ones the likely source of which is English and the ones coined without such an intermediation. The study describes the following words: *menu* (a menu), *festiwal* (a festival), *wyspa* (an island), and *grill* (a grill, a barbecue). The description consists in juxtaposing their hitherto meanings (derived from selected dictionaries of Polish) with new meanings, derived mainly from the Internet, and with definitions of the corresponding English words. The paper presents also a brief normative commentary on the described innovations.

Keywords: neosemanticism – semantic innovation – semantic borrowing

Trans. Monika Czarnecka